

สมาสทออง (คพฺภสฺมาส)

สมาสทออง คือ การย่อศัพท์หลาย ๆ ศัพท์เข้าด้วยกัน โดยมีสมาสตั้งแต่สองสมาสขึ้นไปย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน มีสมาสที่วิเคราะห์สุดท้ายเป็นตัวหลัก และมีสมาสที่อยู่ภายในเป็นสมาสเชื่อม

สำหรับการเรียกชื่อสมาสนั้น เรียกตามชื่อสมาสที่วิเคราะห์สุดท้าย แล้วเรียกชื่อสมาสที่อยู่ภายในตั้งแต่ข้างหน้าสุดที่วิเคราะห์ก่อนไปตามลำดับ ส่วนการวิเคราะห์นั้น ให้วิเคราะห์สมาสภายในสุดก่อน แล้วจึงวิเคราะห์ไล่เรียงไปตามลำดับจนถึงสมาสสุดท้าย

ตัวอย่างที่ ๑

บทสมาสว่า ปวตฺติตปวรธฺมจกฺโก (สตุถา) ผู้มีจักรคือธรรมอันประเสริฐอันทรงให้เป็นที่ไปทั่วแล้ว

วิ. ธฺมโม เอว จกฺกํ ธฺมจกฺกํ

วิ. ปวรํ ธฺมจกฺกํ ปวรธฺมจกฺกํ

วิ. ปวตฺติตํ ธฺมจกฺกํ เยน โส ปวตฺติตปวรธฺมจกฺโก (สตุถา)

ชื่อสมาส เป็นตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหีสมาส มี วิเสสนบุพพบทกัมมธารยสมาส และสัมภาวนบุพพบท กัมมธารยสมาส เป็นภายใน

ตัวอย่างที่ ๒

บทสมาสว่า อุปฺสนฺตฺราคาทิกฺกิลฺโส (ภิกฺขุ) ผู้มีกิเลสอันมีราคาเป็นต้นเข้าไปสงบแล้ว

วิ. ราโค อาทิ เยสํ เต ราคาทโย (กิลฺเสสา)

วิ. ราคาทโย กิลฺเสสา ราคาทิกฺกิลฺเสสา

วิ. อุปสนุดา ราคาทิกุกิเลสา ยสฺส โส อุปสนุดราคาทิกุกิเลโส
(ภิกฺขุ)

ชื่อสมาส เป็นฉัญจិតูลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส มี วิเสสนบุพพบท
กัมมธารยสมาส และฉัญจิตูลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส เป็นภายใน

วิธีการหาสมาสใหญ่และสมาสภายใน

๑. แลบทสมาสที่ต้องการบอกชื่อและวิเคราะห์
๒. คำที่ไม่มีในบทสมาสให้ใส่เพิ่ม
๓. คำคำแปรระหว่างบทว่าแปลว่าอย่างไร
๔. วินิจฉัยว่าเมื่อแปลอย่างนี้ เป็นสมาสอะไร
๕. ให้วิเคราะห์จากที่แปลหลังสุดไปตามลำดับจนถึงหน้าสุด
๖. บอกชื่อสมาสจากวิเคราะห์หลังสุดไปตามลำดับจนถึงหน้าสุด

ตัวอย่าง

บทสมาสว่า วิสติสทสฺสภิกฺขุปริวาโร (สตฺถา)

๑. วิสติสทสฺสภิกฺขุปริวาโร (สตฺถา) ผู้มีภิกษุผู้มีพันธียีสิบเป็นประมาณ
เป็นบริวาร
๒. วิสติสทสฺสปมาณภิกฺขุปริวาโร
๓. วิสติ + สทสฺส + (มี)ปมาณ + (ผู้)ภิกฺขุ + (มี)ปริวาร
๔. วินิจฉัยว่าแต่ละคำแปรระหว่างบทแปลว่าอย่างนี้เป็นสมาสอะไร
ระหว่าง วิสติ+สทสฺส ปกติสังขยาคุณ อยู่หน้าสังขยานามเป็นทิกุสมาส
ระหว่าง วิสติสทสฺส+ปมาณ แปลว่า มี..เป็นประมาณ เป็นฉัญจิตูล
ยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

ระหว่าง วิสติสทสฺสปมาณ + ภิกฺขุ แปลว่า ผู้... เป็นวิเสสนบุพพบท
 กัมมธารยสมาส หรือ ระหว่าง วิสติสทสฺสปมาณ เป็นคุณ เพราะพหูพพิ
 หิสมาสเป็นสมาสคุณ กับ ภิกฺขุ เป็นนาม ดังนั้น ระหว่าง วิสติสทสฺสป
 มาณ+ภิกฺขุ เป็นคุณต่อกับนาม จึงเป็น วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส

ระหว่าง วิสติสทสฺส(ปมาณ)ภิกฺขุ + ปริวาร แปลว่า มี เป็นฉัญฺจี้-ตุล
 ยาธิกรณพหูพพิหิสมาส

๕. วิเคราะห์

ส.ทิกฺ.วิ. วิสติ สทฺสฺตานิ วิสติสทสฺสํ

ฉ.ตุล.วิ. วิสติสทสฺสํ ปมาณํ เยสํ เต วิสติสทสฺสปมาณา (ภิกฺขุ)

วิ.บุพ.วิ. วิสติสทสฺสปมาณา ภิกฺขุ วิสติสทสฺสภิกฺขุ

ฉ.ตุล.วิ.วิสติสทสฺสภิกฺขุ ปริวารो ยสฺส โส วิสติสทสฺสภิกฺขุปริวารो

(สตฺถา)

ฝึกบอกชื่อสมาสและวิเคราะห์

ปฺลยจ-สต-มีปมาณผู้-อุปาสก-มีปริวาร (อุปาสโก) ผู้มีอุปาสกผู้มี
 ร้อยห้าเป็นประมาณเป็นบริวาร

เป็นฉัญฺจี้ตุลยาธิกรณพหูพพิหิสมาส มี วิเสสนบุพพบท กัมมธารย
 สมาส ฉัญฺจตุลยาธิกรณพหูพพิหิสมาส และสมาหารทิกฺสุสมาส เป็นภายใน

ส. ทิกฺ. วิ. ปฺลยจ สฺตานิ ปฺลยจสฺตํ

ฉ. ตุล. วิ. ปฺลยจสฺตํ ปมาณํ เยสํ เต ปฺลยจสฺตปมาณา (อุปาสกา)

วิ. บุพ. กัม.วิ. ปฺลยจสฺตปมาณา อุปาสกา ปฺลยจสฺตอุปาสกา

ฉ. ตุล. วิ. ปฺลยจสฺตอุปาสกา ปริวารา ยสฺส โส ปฺลยจสฺตอุปาสกปริวา

โร (อุปาสโก)

โครงการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาบาลี

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษาไทย

โส กิรายสุมา ภควโต ปิตุจณาปุตโต महल्लगाले पपुषितो पुठुठ
सासने उप्पन्नं तागसकगारं परिणुञ्चन्तो तुल्लसरीरो(हुत्वा) आगोण्णितपु
जागोण्णितेहि जीवरेहि येणुयेने विहारमञ्जे उप्पुञ्जानसालायं निसीत्ति ५